

I *Holy Motors* bruker instruktøren Carax de digitale posthumane virkemidler til at utforske filmmediets illusionskunst der beriger den magi der knytter sig til filmkunstens forundring. FOTO: TOUR DE FORCE

Birkholms eksempel fra arbeidsplassen i Danmarks Radio, i årevis stedet for ildsjæle med høy kvalitetssans, men som etter nye målingsstrategier måtte se mange bukke under, er tankevækkende. Vinderne er kynikerne der alltid kommer i mål og finder det de søger. Birkholm spørger om ikke «dyrkelsen af det selvforherligende individ» afføder et amputeret og rosenrødt livssyn.

DEN KRITISKE TÆNKINGS MISERE

Vi lever i en tid med en udbredt tendens til at sygeliggøre tristhed eller trivialisere det plagede menneske og gjøre det «lette og lyse humør til den mest efterspurte 'kompetence' hos nye medarbeidere». Det interessante er sammenhengen mellom optimeringsteknologier og en tid der stiller krav om frihed for lidelse. For hvis jeg bliver syk eller ikke kan passe mit job, kan jeg få en pille af min læge og komme hurtigt tilbake på arbeidet. Den lidende kan ikke lenger gå til en fagforening der tager sig af disse ting. Vi behandler noget individuelt som er et kollektivt problem. Men også det individuelle trivialiseres til et symptom som optimeringsmedisin skal rode bod på. Vi vil gerne have maniske ledere og småskøre kreative medarbeidere, men ikke filosoferende melankolikere med en følsom intelligens.

Det er denne «kontrol over naturen» der ifølge Birkholm er «en hovmodskultur [hvor] jeg kun har ansvar for mig selv». En antropocentrisk selvtilstrækkelighet der gjør os blinde, døve og uansvarlige overfor tilværelsens gavekarakter og gaverne selv: det underfulde, det sære og det vidunderlige. Evnen til at se tingenes under og skønhed kræver det Birkholm med Hannah Arendt kalder «begyndelsens princip» – friheten og det politiske fællesskap udspringer af den evige begyndelsens basale undren. Det er denne genfortryllesse der er civilisationens fortsatte beståen. Fælles for de mange optimeringshjælpemidler er styring ved hjelp af genveje, *shortcuts*. Problemet er at kunstigt fremstilte midler skaber det Birkholm

med Gregory Bateson kalder en «Faust'sk tilpasning, idet man får en slags magisk kontrol over sit eget liv i stedet for at ende i helvede». I et samfund hvor optimering og fleksibilitet går hånd i hånd – man skal ikke binde sig til en bestemt utdanning eller bestemt kompetence – bliver genvejen til en form for afhængighet. Og ifølge Bateson er det nyttesløst at kæmpe mod afhængigheten, han betrakter det som en frygtelig fælde.

Politik handler ikke om at finde tekniske løsninger på tekniske problemer.»

Da jeg læste disse sider slog det mig at vi her måske har noget af svaret på den kritiske tænkings misere i vor tid: At vi er blevet afhængige af hurtige virkninger og svar. «Hvad er der så at gjøre for det moderne menneske, ung som gammel?» spørger Birkholm. «Muligvis kun dette ene: at indse, at fordringen om etisk autenticitet i dag alene kan imødekommes på betingelse af en afstandtagen fra konventionerne om konkurrence frem for alt.»

NATURENS VISDOM ELLER KRITISK TÆNKNING?

Birkholm nævner H.C. Andersens eventyr om Kejseren i Kina der ikke kunde høre forskel mellom den kunstige nattergals sang og den levendes, og derfor jagede bort den levende. Men da den kunstige nattergal sluttet at virke og Kejseren blev syk, kom den levende nattergalen tilbake og fik Kejseren til at knibe en tåre og reise sig fra sottelejet, før den fløy bort og aldrig mere viste sig. Birkholm bruker historien til at minde os om faren ved at idolisere det artificielle. Når det kommer til stykket kan vi mennesker godt kende forskel på den kunstige nattergal, frem-

bragt af det Birkholm kalder «menneskets visdom», og den ægte nattergal, som er en frembringelse af det han kalder «naturens visdom». Men hvordan skal vi forholde os til de stadig mere avancerede artifakter der rækker udover de simple hjelpemidler som briller og computere? Hvordan eksempelvis forholde os til de nye kybernetiske teknologier?

Birkholm nævner Kevin Warwick, professor i kybernetik på Reading Universitet, der i 2002 fik forbundet sit neuronale system direkte til et computernetværk. Han blev således det første menneske der blev fodret med data udenom de fem sanser. Et fremtidigt scenarie der kombinerer hjerne og computer. Der er også eksempler med handikappede og blinde personer der får informasjonen om deres omgivelser leveret udenom deres egne sanser. Men Birkholm insisterer på at det er afgørende at vi kan skelne mellom naturens frembringelser, «naturens visdom», og menneskets frembringelser, «menneskets visdom». Det bliver imidlertid aldrig riktig klart hvad der skal forstås ved «naturens visdom». Selv Darwin oppfattede evolutionen og arternes utvikling som en proces uten plan og formål. I sin kritikk af især kybernetisk optimering, herunder transhumanismen og cyborgen, opererer Birkholm med en binær modsætning mellom natur og kunstighet. Men er det muligt at opretholde denne skelen på andet end et meget abstrakt plan? Birkholm er forstølet nok bekymret ved at hjernens «naturlige» aktivitet erstattes af særlige prosesser, men oppstår vores hjerne- og tankeaktivitet ikke allerede som et resultat af sociale relationer og materielle, det vil sige medierede supplement – det være tegn, bilder, kunstighet, herunder digitale mediers stofflighet?

Problemet er ikke nødvendigvis hvordan og om maskiner kan imitere den menneskelige hjerne, men hvordan den menneskelige tankes «identitet» eller form kan inkorporere maskiner og til stadighet gjør det. Al tænkning er forbundet med det at påvirke og påvirkes af sansning gen-

nem tegn, bilder og affekter. Birkholm citerer Løgstrup for hvem sansningen er afstandsløs, men derfor også principielt et forskelsløst hav der standser tankens bevegelse og dermed dens kritiske arbejdet. Kunsten i dag er vel at gjøre sansningen til en problematik og ikke til en bekræftelse af vores natur?

Sagt på en anden måte: Når Birkholm igen og igjen spørger om det virkelig er mig, hvis jeg med avancerede kunstige arme og hender formår at udføre noget som intet andet menneske er i stand til fordi det er muligjort av avansert teknologi, forudsætter han stadig en forestilling om hvad mennesket er i stedet for at spørge til *måden* hvorpå vi eksisterer. Altså, til væremåden. Og disse måder er vel alltid bundet til materielle supplementter, stoffet, tingene? Problemet oppstår når vi lader os styre af en frygt for tingene i stedet for at være mottagelig for hvordan også tingenes kunstighet kunne holde tanken i omdrejninger på nye måder.

I Birkholms omgang med cyborgen savner jeg en inddragelse av kunsten, både film og litteratur, for her ser vi en utforskning netop af følelseslivet i møte mellom menneske og robot, det være Spielbergs *A.I. Artificial Intelligence*, Ridley Scotts *Blade Runner* eller Leo Carax' *Holy Motors*. De gjennomspiller alle interessante problematikker om posthumane kroppe uten at give entydige bud og svar, og uden at lukke diskussionen om hverken teknofobi eller teknofili. I *A.I. Artificial Intelligence* kan man blive i tvivl om hvorvidt robotbarnet David er blevet menneske og hvorvidt moren står i et annet forhold til dette væsen. I *Holy Motors* bruker instruktøren Carax de digitale posthumane virkemidler til at utforske filmmediets illusionskunst der beriger den magi der knytter sig til filmkunstens forundring: Den digitale *motion capture*-dansen udført av skuespilleren Denis Levant skaber det Daniel Morgan har kaldt en lethedens teknologi.

Men Birkholms påpegning av hvordan transhumanismen iver efter at designe sin krop med et optimerende sigte, let glieder ind i den nyliberale konkurrenceideologi og hyperindividualisme, er stadig viktig. Det er her bogen leverer et meget væsentligt bidrag til en debat der nærmest er gået i stå.

© norske LMD

1 Michel Serres og Bruno Latour, *Éclaircissements*, François Bourin, Paris, 1992.

LE MONDE
diplomatique

Postboks 33 Grefsen,
0409 Oslo, Norge
Telefon: + 47 47 465 880
www.lmd.no

Ansvarlig redaktør
Remi Nilsen [remi@lmd.no]

Redaksjonssekretær
Mira Refseth Langeland [mira@lmd.no]

Faste bidragsytere
Arnstein Bjørkly, Frida Skatvik,
Alexander Carnera, Morten Harper,
Steffen Moestrup, Sverre V. Sand,
Slavoj Žižek.

Faste oversettere
Gøril Eldøen, Lars T. Halvorsen,
Lasse H. Takle, Harald Roalkvam,
Kaja J. Rathe, Ingeborg A. Fossestøl.

Abonnement
Løpende årsabonnement på papir-
avisen [12 utgaver]:
Norge 590 NOK. Europa 630 NOK.
Verden 660 NOK.
Abonnement kan tegnes på telefon
+47 47 465 880, e-post til abo@lmd.no,
eller bestilles på www.lmd.no.

Annonser
Le Monde diplomatique når nærmere
100 000 lesere. Avisen selges som
abonnementsavis, samt i løssalg i
Norge og Danmark.
En større del av opplaget vedlegges nor-
ske Klassekampen. Norske LMD kommer
ut den første uka i hver måned.

For informasjon om annonser kontakt:
Anne Lena Gallefoss:
telefon: 93 007 444
e-post: annelena@lmd.no

Utgiver
Le Monde diplomatique Norge AS.
Daglig leder: Remi Nilsen
Eies av Per Meland og Remi Nilsen

Trykkeri
Nr1Trykk, Lillestrøm, Norge.

Avisen mottar støttemidler av Norsk
kulturråd og Fritt Ord.

Månedssavisen **LE MONDE diplomatique**
har et globalt og radikalt engasjement.
Denne norske [nordiske] utgaven
inneholder artikler fra franske Le
Monde diplomatique og de andre
internasjonale utgavene, samt artikler
[merket «© norske LMD»] fra den
norske redaksjonen. Hovedspråket
er norsk. Bilder velges av den norske
redaksjonen.

LE MONDE diplomatique internasjonalt
75 internasjonale utgaver, hvorav 46 er
papiirutgaver. Totalopplag 2,4 millioner
eksemplarer. Utgis på 29 språk.

Frankrike
1, Avenue Stephen-Pichon, 75013
Paris
www.monde-diplomatique.fr
Grunnlegger: Hubert Beuve-Méry
Daglig leder og ansvarlig redaktør:
Serge Halimi
Sjefredaktør: Pierre Rimbart

Norske Le Monde diplomatique arbei-
der i tråd med Redaktørplakaten,
Tekstrekklameplakaten og Vær Varsom-
plakatens regler for god presseskikk.
Den norske og tyske utgaven er
partnere i det europeiske nettverket
Eurozine. Se www.eurozine.com

Neste nummer
av **Le Monde
diplomatique**
kommer ut
7. januar